

СТЕЖКАМИ ЛЕСІ ДЕРКАЧ-КАМЕРАЛІСТКИ (до 90-річчя від дня народження)

У статті проаналізовано життєвий і творчий шлях Лесі (Олександри) Пилипівни Деркач (1924–2004) – скрипальки, ансамблістки, педагога. Виокремлено її виконавську діяльність у складі Львівського струнного квартету, а також як засновника і керівника Львівського камерного оркестру. Визначено основні риси її стилевих і виконавських пріоритетів.

Ключові слова: О.П. Деркач, львівська скрипкова школа, Львівський камерний квартет, Львівський камерний оркестр.

*«Камерна музика сповнена вишуканою образністю,
витонченою інтелектуальністю,
неперевершеною внутрішньою гармонійністю та злагодженості,
а це робить її особливо співзвучною сокровенним ідеалам людей...»
Леся Деркач [9, с. 10].*

Постать Олександри (Лесі) Пилипівни Деркач, прекрасного музиканта – скрипальки, ансамблістки, педагога залишила глибокий слід у мистецькому житті краю і стала його легендою. Важко переоцінити внесок Лесі Деркач у розвиток українського скрипкового мистецтва другої половини ХХ століття. Її ім'я яскравою зіркою засяяло в сузір'ї жіночих імен, де, поміж інших – співачки С.Крушельницька, О. Бандрівська, М. Сабат-Свірська, піаністки – Л. Колесса, Г. Левицька, композиторка С. Лукіянович-Туркевич, що подарували світові мистецькі надбання галицької культури. Серед них Олександра Пилипівна Деркач – талановитий педагог, яка підготувала собі надійну зміну, рафіновану школу львівських скрипалів.

Чільне місце у її творчій біографії займає камерно-інструментальне ансамблеве виконавство, яке вона плекала особливо ревно. Партнерами Лесі Деркач в ансамблевій грі (тріо, квартет, квінтет, секстет) в різний час постають прекрасні піаністи – Роман Савицький, Меланія Байлова, Іда Поляк, Звенислава Левицька, Михайло Брандорф, Марія Роговська, Олег Криштальський, Марія Крих, Самуїл Дайч, органістка і піаністка Віра Бакеева, скрипалі – Богдан Каськів, Вадим Стеценко, Олександр Вайсфельд, альтисти – Зенон Дашак, О. Жовтук, Л.Оленич, віолончелісти – Петро Пшеничка, Харитина Колесса, Володимир Третьак, Олександр Тищенко, арфістка Вікторія Полтарєва, композитор Стефанія Лукіянович. Її мистецтво було високо поціноване вимогливими музичними критиками – Василем Барвінським, Нестором Нижанківським, Станіславом Людкевичем, Галею Левицькою, Йосифом Волинським, Романом Савицьким, Марією Білинською, Ярославом Шуст та інш.

Особливу увагу, любов і майстерність Леся Деркач впродовж тридцяти років приділяла Львівському камерному оркестрові, створеному (1959) у рамках Студентського

Наукового Товариства, що формувався під її керівництвом, згодом іменованого «Академія»²¹. Слід звернути увагу на той факт, що колектив, перебуваючи у статусі навчального, завжди складався з студентів Львівської консерваторії, і тому постійно оновлювався, оскільки на зміну випускникам приходило нове покоління студентства.

© Дика Н., 2015.

²¹ Концертна діяльність Львівського камерного оркестру висвітлена в монографії Артура Микитки. Львівський камерний оркестр (1959–2010). – 200 с.

Львівський камерний оркестр відзначався на Міжнародних фестивалях, здобув Лауреатство (I премія) Республіканського конкурсу камерних ансамблів і квартетів (1986) і численні перемоги. Завдячуючи старанням і наполегливій праці Лесі Деркач ЛКО гастролював містами України і за кордоном. З колективом виступали найяскравіші музиканти світу – І. Ойстрах, Г. Кремер, Ю. Башмет, О. Слободяник, О. Крися, Б. Которович, Т. Грінденко, В. Співаков, В. Горностаєва, О. Любімов, С. Сондецькіс і багато-багато інших. Мистецька справа, започаткована на початку 60-х років ХХ століття Лесею Деркач та музикантами-ентузіастами і сьогодні має своїх послідовників, – колектив з багатолітньою історією.

Важливо зауважити, що в 2014 році Львівський камерний оркестр «Академія» (керівники – Мирослав Скорик і Артур Микитка, диригент – Ігор Пилатюк) святкує 55-літній ювілей, – торує шлях школи вищої камерної майстерності²².

Понад десять років поспіль Леся Деркач була постійною виконавицею партії першої скрипки у Львівському струнному квартеті, в якому, разом із нею, грали чудові музиканти: Богдан Каськів (скрипка), Зенон Дашак (альт), Харитина Колесса (віолончель). Колектив, заснований в 1965 році при Львівській консерваторії ім. В. М. Лисенка (сьогодні – Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка), зайняв достойне місце в просторі українського музичного мистецтва, де школа виконавства вирізняється високою професійною майстерністю, своєрідною манерою гри, визначеністю художньо-технічних прийомів, а головне – специфічними національними рисами. Всі учасники першого складу ансамблю, будучи високопрофесійними музикантами-солістами, напрочуд вдало проявили себе в новому творчому амплуа – ансамблевому музикуванні. Саме аналіз діяльності колективу та участь у ньому славної скрипальки Лесі Деркач постає основною метою статті. Для наших спостережень і висновків плідним виявився метод комплексних досліджень різних жанрів (М. Гордійчука, М. Загайкевич, А. Терещенко, Л. Пархоменко), різних історичних періодів у розвитку національної школи (Н. Герасимова-Персидської, Л. Корній, Л. Кияновської). Методологічним орієнтиром для висвітлення питань інтерпретації, форми, драматургії стали праці українських та російських музикознавців: Н. Горюхіної, В. Москаленка, В. Медушевського, К. Аджемова, Д. Благого, М. Мільмана, Р. Давидяна, Л. Гінзбурга та інших.

Через історичні обставини у кожному регіоні України, який мав свої традиції культурного розвитку, створювалися камерні інструментальні колективи, для яких властивими були і певна репертуарна політика, і своєрідність виконавської манери. Панорама їх гастрольно-концертного життя позначалася не лише мірою інтенсивності, а й суттєвою зміною художньо-естетичних орієнтирів. Камерно-інструментальне музикування, як і мистецтво загалом, в роки ідеологічного диктату зазнало значних втрат. Однак, саме в цій елітарній сфері музичної культури більше, ніж в пісенному, хоровому, оперному жанрах, збереглося найголовніше – гуманістична сутність.

В грудні 1965 року відбувся дебют Львівського струнного квартету, створеного за ініціативою професора Зенона Дашака, який став достойним продовженням давніх традицій ансамблевого музикування, започаткованих у Львові видатним польським скрипалем Каролем Ліпінським. Мистецьке життя Галичини суттєво поживалося завдяки творчій діяльності колективу, що згуртував прекрасних львівських камералістів. Чудовий спогад про цей незабутній час знаходимо у піаніста Олега Криштальського: «Коли до консерваторії прийшов працювати Зенон Дашак, (а він був пристрасним шанувальником саме камерної музики), то одразу створив квартет і, власне завдяки йому, у Львівській консерваторії почав існувати квартетний клас, а сам він став квартетистом. До складу квартету тоді входили: Леся Деркач, Богдан Каськів, Зенон Дашак та Харитина Колесса. То був розкішний квартет» [6, с. 96–97]. До речі, ніхто з учасників Львівського струнного квартету не облишив своєї педагогічної діяльності, всі продовжували працювати професорами і викладачами Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка. Завдячуючи саме постійному спілкуванню із творчою молоддю, що стало одним із стимулів його творчої активності, колектив ансамблю завжди перебував у вирі тогочасного мистецького життя.

На сторінках преси не забарилися з'явитися рецензії на виступи новоствореного колективу. Вони були щедрі на високі оцінки і, звичайно, привернули увагу шанувальників камерно-інструментального музикування до цього колективу. Адже жанр камерного музикування вважається чи не найскладнішим серед інших, бо вимагає від музикантів-виконавців «тонкої відточеної

---

²² Олександра Пилипівна Деркач тривалий час (1973–1986) очолювала кафедру камерного ансамблю Львівської консерваторії ім. М. Лисенка.

майстерності, а слухачам відкривають великі глибини краси і музики», – так зазначає у своїй статті Я. Сорокер [8], підкреслюючи важливість і необхідність діяльності колективу.

Коротко про творчі здобутки учасників квартету. Олександра Деркач (07.12.1924, м. Прага, тепер Чехія – 28.02.2004, м. Санкт-Петербург, РФ) і як виконавиця, і як педагог (в її класі здобули освіту 60 скрипалів) завжди була прикладом для талановитої молоді. Дипломантка I Республіканського (Київ, 1945) та Всесоюзного конкурсу музикантів-виконавців (Москва, 1946), заслужений діяч мистецтв України. Леся деркач виховувалася у інтелігентній сім'ї, знаній в історії української науки та культури. Мати – Марія Дем'янівна Деркач (дівоче прізвище – Фуртак) – відома дослідниця архівної спадщини Лесі Українки і Івана Франка. Батько – Пилип Максимович Деркач учасник листопадових боїв за Львів у 1918 році. Навчалася Леся Деркач у Вищому Музичному Інституті ім. М. Лисенка (клас проф. Йосипа (Осипа) Москвичева) і Львівській консерваторії (клас Й. Москвичева, Д. Леггера). Працювала асистентом (1946–1948) кафедри струнно-смічкових інструментів, викладачем (1948–1949), старшим викладачем (1949–1956), а від 1956 року – доцентом Львівської консерваторії ім. М. В. Лисенка. У 1971 році Олександра Деркач отримала звання професора. Як солістка та ансамбіста гастролювала містами рідного краю, а також Польщі і Німеччини (1958, 1961, 1962, 1968 рр.). Вона – першовиконавиця численних творів галицьких композиторів С. Людкевича, А. Солтиса, А. Кос-Анатольського, Р. Сімовича.

Вихованець львівської (клас проф. П. Макаренка, Д. Леггера) та київської скрипкової школи (клас проф. Д. Циганкова), – Богдан Каськів весь свій талант і високий професіоналізм передавав своїм вихованцям, а їх понад 60, де з-посеред інших: Ігор Пилатюк, Петро Терпелюк, Сергій Бурко, Артур Микитка, Володимир Заранський, Ореста Когут, Тетяна Сиротюк.

Зенон Дашак як педагог-альтист виховав ціле гроно альтистів, серед них лауреати та дипломанти Республіканських та Міжнародних конкурсів, заслужених та народних артистів, докторів та кандидатів мистецтвознавства. Зокрема, в числі випускників Київської консерваторії ім. П. І. Чайковського (1951–1965 рр.) та Львівської консерваторії ім. М. В. Лисенка (1965–1990 рр.) зустрічаємо імена знаменитих альтистів сучасності, таких як: Юрій Хохлов, Анатолій Венжега, Євген Лобуренко, Генадій Фрейдін, Дмитро Комонько, Анатолій Петров, Броніслав Шуцький, Дмитро Гаврилець, Ольга Тимофеева та багато інших.

Особливого обдарування віолончелістка Харитина Колесса, лауреат Всеукраїнського конкурсу віолончелістів здобула освіту у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка (клас Є. Е. Шпіцера) та в Московській консерваторії (клас професора М. Л. Ростроповича). Х. Колесса – редактор, активний пропагандист, першовиконавиця численних творів західноєвропейських та українських композиторів, зокрема С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, Д. Задора, І. Вимера, Є. Станковича, М. Скорика, В. Камінського, В. Кікти, О. Козаренка. Як педагог з величезним стажем праці у Львівській консерваторії ім. М. В. Лисенка Х. Колесса користується високим авторитетом, ініціює та організовує концерти-звіти викладачів та студентів, неодноразово виступає в статусі члена журі конкурсів музикантів-виконавців. Серед випускників класу Харитини Колесси – І. Вайзер, М. Лецишин, М. Головін, Я. Шимонова.

Львівські камералісти вже у шістдесяті роки ХХ ст. зарекомендували себе як окрема творча одиниця – Львівський струнний квартет. «Складно говорити про індивідуальний почерк новоствореного колективу. Однак вже сьогодні можна зауважити, що йому краще вдаються ліричні і жанрові образи», – зазначає І. Волинський [2, с. 156]. Так реагувала на появу цікавого струнного квартету музикознавча преса. У їх виконанні на сценах Львова та інших областей України звучали твори М. М'яковського, А. Філіпенка, Д. Шостаковича.

В програмі камерного концерту з циклу «Радянська музика за 50 років» до квартету долучився також піаніст Олег Криштальський, дружні стосунки якого з колективом склалися значно раніше, у творчій атмосфері роботи над інтерпретацією фортепіанних квінтетів Ф. Шуберта, Й. Брамса та інших авторів. «Перші наші виступи, – згадував О. Криштальський, – були з квінтетом Д. Шостаковича, далі з квінтетом Й. Брамса, іншими камерними творами різних композиторів. Коли ми готували квінтет Ц. Франка, один з учасників квінтету захворів, тому згодом ансамбль розпався. З квінтетом ми досить багато концертували: твори, з якими ми гастролювали, той час я дуже часто згадую і вважаю, що це було одним з найбільших моїх задовольень у власній виконавській кар'єрі» [6, с. 98]. Період становлення Львівського струнного квартету позначений сміливим входженням колективу до нового репертуару, що ґрунтувався на кращих зразках західноєвропейської класики та надбаннях сучасної, зокрема української музики, що стало пріоритетною ознакою колективу. У роботі над першовиконанням Секстету В. Барвінського (Варіації на власну тему і фінал-колодійка

для фортепіано, двох скрипок, альту, віолончелі та контрабасу), партію фортепіано виконував піаніст Олег Криштальський, а також у різний час – З. Стернюк та Ж. Пархомовська.

На фото (зліва направо): Харитина Колесса (віолончель). Зенон Дашак (альт). Богдан Каськів (2 скрипка), Леся Деркач (1 скрипка)

Стабільність виконавського складу і насичена концертна діяльність сприяли ретельному шліфуванню виконавської культури, вдосконаленню ансамблевої гри, знаходженню кожним власної творчої манери. Вже на другому році входження струнного квартету в мистецький світ камерно-інструментального ансамблевого виконавства, в залі Львівської філармонії відбувся концерт, в якому прозвучали: Фортепіанний квінтет Д. Шостаковича (партія фортепіано – Звенислава Левицька), Квартет М. Колесси, Квінтет С. Прокоф'єва. «Вміння музикантів струнного квартету і артистів філармонії К. Геннела (кларнет), В. Цайтца (гобой), О. Щеглова (контрабас) продемонструвати регістрово-тембральні можливості інструментів, передати драматизм виконуваних полотен», – підкреслила музикознавець З. Лежанська, відзначаючи особливо творчу атмосферу концертного вечора у Львові (1967).

Велика заслуга музикантів Львівського струнного квартету у тому, що вони, володіючи об'ємним репертуаром, який охоплює творчість як західноєвропейських композиторів – Дж. Б. Перголезі, Л. ван Бетховена, М. Равеля, так і російських – Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва, М. М'яковського, зуміли привернути увагу спільноти до новаторських здобутків вітчизняних композиторів, зокрема С. Людкевича, М. Колесси, В. Барвінського, Б. Лятошинського.

Шанувальники камерного музикування вже в травні 1967 року мали змогу почути у їхній інтерпретації: Фортепіанний квінтет Д. Шостаковича, Квартет № 13 М. М'яковського і Фортепіанний Секстет В. Барвінського (партію контрабасу блискуче виконав Олександр Щеглов).

Цікаво довідатися, що особливі епізоди концертного життя колективу були пов'язані з виконанням камерно-інструментальних творів Василя Барвінського. «Цей твір, так як і інші композиції Барвінського, – зазначав Олег Криштальський, – у Львові виконувати не дозволяли (це був кінець 50-х років). А в Києві якраз в цей час проходив Пленум Спілки композиторів України, на який ми були запрошені, де нам дозволили виконати цей твір. Учасниками секстету були: З. Дашак, Б. Каськів, Х. Колесса, О. Лучанко, Л. Деркач і я. Після цього виступу в Києві ми багато гастролювали з цим твором, зокрема по центральній Україні. Я поєднував участь у камерному ансамблі із сольними виступами, тому цей період у мене був дуже насиченим. Інколи бувало таке, що я сьогодні грав у Львові квінтет Брамса, а завтра я вже мав грати сольний концерт у Харкові, що було досить складно, однак мені такий ритм і таке поєднання сольної та камерної діяльності дуже допомагало та надихало» [6, с. 98].

Географія концертно-гастрольної діяльності Львівського струнного квартету вже з перших років свого існування щораз розширювалася: на період 10–12 квітня 1967 року припадають виступи колективу у концертних залах Донецька, Черкас, Києва, згодом в листопаді цього ж року – афіші анонсували їхні концерти в Дрогобичі, Самборі, Івано-Франківську [11, с. 135].

З особливим пієтетом львів'яни дбали про класичну спадщину, що, зазвичай, постає найсерйознішим випробуванням для кожного професійного ансамблевого колективу, позначеного

особливою силою художнього впливу на слухача. Адже, «в інструментальній камерній музиці, як вищій сфері зосередження музикального, композитор добивається максимуму впливу (не зовнішнього) при строгій обмеженості засобів», – зазначав Б. Асаф'єв, [1, с. 213]. Виконання струнних квартетів Л. ван Бетховена, що вважаються вершиною ансамблевої творчості стало подією музичного життя Львова. Масштабні полотна, підготовлені в короткий термін, ще раз підкреслили високу працелюбність всіх учасників колективу. В програмі першого концерту бетховенського циклу, що відбувся в квітні 1969 року на сцені Львівської консерваторії прозвучали Квартети №№ 1–3, а в другому (1. 06. 1970, Львівська консерваторія) – №№ 4–6 op.18. Звернення до спадщини Л. ван Бетховена засвідчує високий виконавський рівень Львівського струнного квартету. Виявляючи колосальні художньо-інтерпретаційні можливості і долаючи найскладніші технічні труднощі, ансамбль однодумців завойовував щораз прихильність шанувальників камерного музикування.

На фото (зліва направо): О. Деркач (скрипка), Б. Каськів (скрипка),
З. Левицька (фортепіано), З. Дашак (альт), Х. Колесса (віолончель), О. Щеглов (контрабас)

З особливим пієтетом львів'яни дбали про класичну спадщину, що, зазвичай, постає найсерйознішим випробуванням для кожного професійного ансамблевого колективу, позначеного особливою силою художнього впливу на слухача. Адже, «в інструментальній камерній музиці, як вищій сфері зосередження музикального, композитор добивається максимуму впливу (не зовнішнього) при строгій обмеженості засобів», – зазначав Б. Асаф'єв, [1, с. 213]. Виконання струнних квартетів Л. ван Бетховена, що вважаються вершиною ансамблевої творчості стало подією музичного життя Львова. Масштабні полотна, підготовлені в короткий термін, ще раз підкреслили високу працелюбність всіх учасників колективу. В програмі першого концерту бетховенського циклу, що відбувся в квітні 1969 року на сцені Львівської консерваторії прозвучали Квартети №№ 1–3, а в другому (1. 06. 1970, Львівська консерваторія) – №№ 4–6 op.18. Звернення до спадщини Л. ван Бетховена засвідчує високий виконавський рівень Львівського струнного квартету. Виявляючи колосальні художньо-інтерпретаційні можливості і долаючи найскладніші технічні труднощі, ансамбль однодумців завойовував щораз прихильність шанувальників камерного музикування.

Роль першого скрипаля в квартеті, при всій рівнозначності партій все ж є провідною. Адже перший скрипаль має бути найініціативнішим інтерпретатором: саме він веде за собою ансамбль. Якості Олександри Деркач – концертуючої скрипальки з відповідним ресурсом тембральності та динамічності звучання інструмента, багатогранністю виконавської манери становили цінний набуток

для ансамблю. Енергія і наполегливість цієї непересічної особистості передавалися іншим музикантам квартету, щораз подивляючи своєю відданістю камерній музиці. «Олександра Деркач, – як згадує Богдан Каськів, – володіла якимось неприродним магнетизмом. ... чого тільки не було переграно у ті роки!» [7, с. 39–40].

Репертуар Львівського струнного квартету щоразу поповнювався малознаними творами квартетної музики: концертне життя здобули камерні полотна, які рідко звучали не лише у Львові, а й в інших містах України. Відмінною стильовою рисою львівського колективу вважалося бажання піднімати глобальні твори і вміння успішно вирішувати найсерйозніші мистецькі проблеми. Квартет наполегливо готувався до участі у мистецьких імпрезах: став активним учасником Лекції-концерту на тему: «Музиканти – вихованці Львівської консерваторії», що відбувся 23 жовтня 1967 року у Львові. У програмі Фестивалю мистецтв «Львівська золота осінь» (4.11.1967) львів'яни і гості міста мали змогу почути Фортепіанний квінтет Д.Шостаковича в інтерпретації Львівського струнного квартету (партія фортепіано – О. Криштальський).

Львівські камералісти неодноразово виступали на сценах Київської консерваторії, Харківського і Донецького інститутів мистецтв, Київської філармонії, в численних музеях, храмах і церквах України. Так, наприклад, наприкінці 1969 – поч. 1970 років Львівський струнний квартет у складі: О. Деркач (1 скрипка), О. Вайсфельд (2 скрипка), З. Дашак (альт), Х. Колесса (віолончель) у Будинку композиторів (Київ) озвучив «Поему» І. Мартона для струнного квартету. В концертній програмі «Тиждень музичного мистецтва Ленінграду» (Ленінград, 1972) у виконанні львів'ян з великим успіхом прозвучав Квартет ленінградського композитора В. Салманова.

У сімдесятих роках ХХ століття концертне життя колективу вирізняється яскраво вираженою просвітницькою діяльністю. Мистецька активність львів'ян була спрямована на пропаганду світової камерної музики, як класичної, так і сучасної. У 1978 році Львівський струнний квартет ініціював цикл концертів, що проходив під рубрикою «Творчість композиторів сучасного радянського Львова».

Відчуття потреби свого мистецтва щораз надихало музикантів до вдосконалення виконавської майстерності, опанування репертуаром, стремлінням до нових художніх обріїв. На концертах Львівського струнного квартету завжди панувала мистецька атмосфера: львів'яни дотримувалися принципу творчого діалогу композиторського і виконавського стилів. Аудиторія у безпосередньому спілкуванні з камералістами, зворушена правдивістю і емоційністю виконання, слухала музику, затамувавши подих, бо ж :

«Так хочеться якоїсь етики.

Пера , і пензля, і струни.

Якоїсь дивної поетики... » (Ліна Костенко. «Річка Геракліта»)

На фото (зліва направо): Леся Деркач (1 скрипка), Богдан Каськів (2 скрипка), Олег Криштальський (фортепіано), Зенон Дашак (альт), Харитина Колесса (віолончель)

Колективом здійснено записи ряду творів до фонду Львівського радіо, де серед інших: Квартети М. М'яковського, А. Філіпенка, Д. Шостаковича та ін. Оскільки, Леся Деркач як камералістика не обмежувала себе участю лише у складі Львівського струнного Квартету, тому серед архівних записів зустрічаємо виконання Фортепіанного квінтету (соль мінор) та Фортепіанний секстет В. Барвінського, які виконали: З. Левицька (фортепіано), О. Деркач (1 скрипка), О. Вайсфельд (2 скрипка), О. Жовтюк (альт), О. Тищенко (віолончель) і контрабасист О. Щеглов. Колективом зроблено також запис інтерпретації «Меланхолійного вальсу» С. Людкевича в транскрипції для фортепіанного квінтету, де грали: М. Брандорф, О. Деркач, А. Гольдберг, В. Стеценко, П. Пшеничка.

Від 1977 року за пульт першої скрипки Львівського струнного квартету сіла учениця Лесі Деркач – Лідія Шутко²³.

Львівський струнний квартет, здобувши славу одного з найпопулярніших камерних ансамблів України означеного періоду, безумовно, спричинився до подальшого утвердження високопрофесійних засад квартетного жанру, його національної самобутності та інтелектуальної заангажованості. Висвітлюючи виконавську майстерність провідного квартетного ансамблю Галичини, мистецтвознавці особливу увагу загострювали на спільності естетичних уподобань артистів, органічному синтезі індивідуальних рис і художніх світоглядів виконавців, пріоритеті певних художніх смаків, співпраці з певним колом виконавців і композиторів, роботі із творчою молоддю.

Визначаючи роль і значення професора Лесі (Олександри) Пилипівни Деркач, ми намагалися створити відносно об'єктивну картину динаміки розвитку таланту камералістки мисткинею в середовищі однодумців: засновниці Львівського камерного оркестру, учасниці камерно-інструментальних ансамблів, зокрема багаторічної виконавиці партії першої скрипки Львівського струнного квартету, пріоритетною рисою якого можна вважати вміння тонко реагувати на дух часу і ті глибинні переми, що супроводжували складне і багатогранне буття суспільства.

1. Асаф'єв Б. Русская музыка XIX и начала XX века / Б. Асаф'єв. – Л.: Музыка, 1968. – 323 с.
2. Вольнский И. Музыканты из Львова / И. Вольнский // Советская музыка., М. – 1967, № 6. – С. 156.
3. Дика Н. Квартетне виконавство у Львові / Ніна Дика // Музична україністика: сучасний вимір: зб. наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко / [ред.-упор. М. Ржевська]. – К.; Івано-Франківськ: [Видавель Третяк І. Я], 2008. – Вип. 2. – С. 304–312. – (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського).
4. Дика Н. Львівський струнний квартет // Українська музична енциклопедія., Том 3. – К., 2011. [Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України]. – 627 с.
5. Кияновська Любов. Сильова еволюція галицької музичної культури XIX-XX ст. – Тернопіль: СМП «Астон», 2000. – 339 с.
6. Олег Криштальський. Спогади. Науково-публіцистичне видання / [упорядник та редактор – Тарас Дубровний]. – Львів, 2010. – 131 с.
7. Сиротюк Т. Богдан Каськів. Творчий портрет / Т. Сиротюк. – Львів: Видавництво Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, 2011. – 96 с.
8. Сорокер Я. «Львівський квартет» / Я. Сорокер. – Рецензія з архіву Богдана Каськіва.
9. Стефанишин (Мельник) Лідія. Олександра Деркач – епоха української камерної музики / Лідія Стефанишин (Мельник). – Поступ. – Львів, 2000, 6 червня. – С. 8–10.
10. Сторінки історії Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка. – Львів: Сполом, 2003. – 253 с. – (ЛДМА ім. М. В. Лисенка). До 150-річчя заснування Академії.
11. Хронограф творчого шляху Олега Романовича Криштальського // Олег Криштальський. Спогади. Матеріали. (до 70-річчя від дня народження) / [ред.-упорядник – Наталія Кашкадамова] – Львів, 2000. – Вип. 3., Наукових збірок ВДМІ імені М. Лисенка. – С. 127–148.

В статтє проанализированы жизненный и творческий путь Леси (Александры) Филипповны Деркач (1924–2004) – скрипачки, ансамблистки, педагога. Выделено ее исполнительскую

²³ Впродовж тривалого творчого життя ансамбль зазнав численних змін у виконавському складі, зокрема, від 1984 партію 1 скрипки виконує Б. Каськів; 2-а скрипка – Т. Шуп'яна, а від 1991 – Т. Сиротюк; альт – Горбачевська. Для виконання ансамблів нетрадиційного складу до Львівського струнного квартету залучались інші музиканти, як-от: М. Байко (вокал); О. Брикса, Ю. Женчур, Л. Оленич (альт); О. Журова, З. Залицяло, Ю. Ланюк, Я. Мигаль, Р. Фесюк (віолончель); В. Жолубак, Ю. Смирнов (флейта); В. Цайтц (гобой); К. Геннел, Ю. Кровицький (кларнет), О. Лучанко (контрабас).

деятельность в составе Львовского струнного квартета, а также как основателя и руководителя Львовского камерного оркестра. Обозначено основные черты ее стилевых и исполнительских приоритетов.

Ключевые слова: *Леся (Александра) Филипповна Деркач, львовская скрипичная школа, Львовский камерный квартет, Львовский камерный оркестр.*

The figure of Oleksandra (Lesya) Pylypivna Derkach, excellent musician – violinist, ensemble performer, pedagogue, has left the considerable mark in artistic life of the region and has become its legend. It is hard to overestimate the contribution of Lesya Derkach to the development of Ukrainian violin art of the second half of 20th century. Her name has started shining as a bright star in the constellation of women's names, where among others there are – singers such as S. Krushelnytska, O. Bandrivska, M. Sabat-Svirska, pianists such as L. Kolessa, H. Levytska, composer S. Lukiyanovych-Turkevych who presented the world with artistic heritage of Galician culture.

For over ten years in a row Lesya Derkach was a constant performer of the part of the first violin in Lviv string quartet. The group consisting of L. Derkach (1 violin), B. Kaskiv (2 violin), Z. Dashak (viola), Kh. Kolessa (cello) and founded in 1965 at Mykola Lysenko state academy of music, occupied the worthy place in the space of the Ukrainian music art.

Keywords: *Lesya (Oleksandra) Pylypivna Derkach, chamber instrumental ensemble, chamber instrumental performancts, quartet, quintet.*

УДК 78.071.1

Марія Гереза

СТРІЛЕЦЬКА ПІСНЯ В ІНСТРУМЕНТАЛЬНІЙ МУЗИЦІ ДЛЯ ФОРТЕПІАНО (НА ПРИКЛАДІ «ВАРІАЦІЙ» О. ГЕРАСИМЕНКО)

Стаття присвячена розгляду засад закорінення традиції звертання до стрілецької пісенності в академічних жанрах творчості західноукраїнських митців з виходом на життєздатність та актуальність даної сфери музичної творчості у сьогоденні. За основу взято композицію Оксани Герасименко «Варіації на тему стрілецької пісні «Ой там, при долині», яка доповнює й розвиває лінію інструментального прочитання цього різновиду пісенності з позицій постмодерного мистецтва. Цей твір цінний актуалізацією важливого для національної музичної історії пласту фольклоризованої авторської творчості з відповідним для нього символічно-семантичним наповненням.

Ключові слова: *стрілецька пісенність, академічна музична культура, дидактичний репертуар, фортепіанна музика.*

Стрілецька пісня, як важлива складова музичної культури українського народу, здійснювала помітний вплив на національне музичне мистецтво протягом ХХ століття. Вона стала унікальним мистецьким явищем, сформованим на перетині професійної музичної культури та народної творчості. Поєднавши жанрові моделі фольклорних, побутових та музично-академічних зразків, вона привнесла в українську пісенність актуальну історико-патріотичну й соціальну тематику, нові ідейні орієнтири. Дослідниця культурологічного аспекту доробку січових стрільців у дисертаційному дослідженні Леся Башняк підсумовує: «Творча спадщина січового стрілецтва, талановитих митців – письменників, художників, композиторів, діячів театру – потужним пластом увійшла в українську національну культуру. Стрілецтво стало творцем та носієм багатьох новаторських ідей та культурних цінностей для всього пробудженого до національного життя суспільства. Відтак стрілецька творчість, як одна з найважливіших складових ідейно-духовного життя військових формувань доби визвольних змагань 1914-1923 рр., сприяла, насамперед, піднесенню морально-бойового духу українського вояцтва в напруженій тривалій боротьбі за незалежну і соборну Україну» [1, с. 211]. У буремну добу українського державотворення вона стала носієм його ідеології і виразником суспільних настроїв. Коментуючи видання епістолярію Богдана Лепкого Володимир Качкан пропонує дефініцію стрілецької пісні як феномена акумулятивної творчої сили у культурному житті доби її виникнення [4, с. 215].

© Гереза М., 2015.